

WONDROUS WATCHING

שמות תשע"ו

EXODUS PARASHAS SHEMOS 1 / 22

²² Pharaoh commanded his entire people, saying, "Every son that will be born — River shall you throw him! And every daughter shall you keep alive!"

¹ A man went from the house of Levi and he took a daughter of Levi. ² The conceived and gave birth to a son. She saw that he was good and she hid three months. ³ She could not hide him any longer, so she took for him a wicker and smeared it with clay and pitch; she placed the child into it and placed it among *it* at the bank of the River. ⁴ His sister stationed herself at a distance to know what would with him.

⁵ Pharaoh's daughter went down to bathe by the River and her maidens walked at River. She saw the basket among the reeds and she sent her maidservant and she took opened it and saw him, the child, and behold! a youth was crying. She took pity on *l* said, "This is one of the Hebrew boys."

⁷ His sister said to Pharaoh's daughter, "Shall I go and summon for you a wet nurse *f* Hebrew women, who will nurse the boy for you?"

98 □ RABBI FRAND ON THE PARASHAH 3

3

MOSHE RABBEINU WAS BORN SHORTLY AFTER Pharaoh decreed that every male child be thrown into the Nile River. Since he was born three months early, his parents were initially able to hide him beneath the radar of Egyptian spies. When the three months were over and the Egyptians (who kept records of each Jewish woman's gestational period for this purpose) were scheduled to come to search for him, Yocheved lined a small basket with water-resistant material, placed it in the river, and left her baby to fate. But Miriam, his sister, could not part from her brother. She "stationed herself at a distance to know what would be done with him" (2:4).

Miriam didn't know that Hashem would arrange for Pharaoh's own daughter to draw Moshe from the water and raise him in the palace. When Miriam stood near the river, she did not think she would actually be able to save her brother, but she did so out of an urge "to know what would be done with him."

4 The Call of the Torah - R. Munk

4. His sister stationed herself at a distance. The verbal form stationed, is irregular, as our Sages point out. [The normal form would be ותחיצב.] Maharal explains that it is a combination of the reflexive and passive grammatical forms [hispa'el and nifal], signifying that Miriam stood on the bank by her own choice, but that, at the same time, she was compelled to remain there.

ה הקדמת בעל העמק דבר

פתיחה לספר שמות

וזו חספא נקרא בפי בעלי המדרש 'ספר שמות', כדאיתא בב"ר (ג,ה) "ויהי אור" נגד ספר שמות! וכו', וכן בהרכבה מקומות. והרמב"ן בסוף הספר קראו 'ספר הנאולה'. זולת רבינו חוב"ג בסוף ספרו הקדוש יקראו 'ספר שני', דקחשיב תמשה חומשי תורה — ספר הראשית, וחומש שני, וספר כתבים, וחומש הפקודים, ומשנה תורה. ושוחא דמין זצ"ל ניתן

לח באר שמות משה

← ארז"ל: (סוטה ט"ו, ב') מרים המתינה למשה שעה אחת שנאמר ותחיצב אחותו מרחוק, לפיכך נתעקבו לה ישראל ז' ימים במדבר, שנאמר (במדבר י"ב, ט"ו) והעם לא נסע עד האסף מרים, ובספרי (במדבר שם) הלשון: לפיכך עיכב לה שכינה וארון וכהנים ולוים וישראל ושבועה ענני כבוד. ותמוה מאד וכי רבוהא יש בדבר להתמין לאח שמושלך ביאור, עד שמגייע בעד זה שכן גדול, ובפרט למה שכתבו התוס' (שם י"א א' ד"ה מרים) "לאו דוקא

5

R. Hirsch

Let us now return to ותחיצב. In moments such as these, a person's actions are only semi-conscious. He is aware of his actions, and they are volitional, but the force of the moment so overwhelms him that it is as though he were forced to obey a higher power. The sister was aware that she went and stood waiting there; but she also suddenly found herself there, as though she had been placed there by a higher power. Hence ותחיצב: a combination of considered and forced action.

לדעה: Not לדעה, which would have implied that the motive was curiosity, but לדעה — a noun form — "to obtain knowledge," indicating that, from the beginning, her intention was to use the knowledge she obtained for further deliverance.

5

She went to the riverside on her own, for she wanted to know what would be done with him. For when she had predicted to her father that he would have a son who would be the deliverer of his people and that the house would be filled with light when this son was born, he had embraced her with hope for the fulfillment of her prophecy. But when the child was cast into the river, her father exclaimed: "Where now is your prophecy, my daughter?" And so, Miriam went at once to the river to find out, what would be done to [it], i.e. to her prophecy (Sotah 13a). Indeed, she seemed to be obeying a voice within her which affirmed that the child could not die. We are not told this, but everything points to it. Here Miriam illustrates the attitude of the Jewish woman who trusts what her heart knows to be true, despite the apparent folly of her actions. And her faith does not deceive her.

הנשיאה בעול, אינה מותנית במעשים כל שהם דווקא. הנשיאה בעול, היא מצב מציאותי.

מרים, חשה עצמה יחד עם משה בתיבה... מרים, פשוט אינה מסוגלת לזוז ממקומה. הגלים מטלטלים לא רק את משה בתיבה, הם מטלטלים את מרים יחד עמו...

ומה קיום דין יש ב"והעם לא נסע עד האסף מרים". ובחז"ל: "מרים המתינה למשה שעה אחת, שנאמר ותתצב אחרתו מרחוק, לפיכך נתעכבו לה ישראל ז' ימים, שנאמר והעם לא נסע עד האסף מרים" (סוטה ט:).

כלום רק אקט של כבוד: לא. זוהי הזדהות. זוהי נשיאה בעול! העם פשוט אינו מסוגל לזוז ממקומו ללא מרים. העם דואג, העם דואב, העם כולו מרגיש עצמו מחוץ למחנה, יחד עם מרים.

העם לא זז ממקומו. נשיאה בעול, תחת נשיאה בעול!

"ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם" וגו' (שמות ב, יא) "נתן עיניו וליבו להיות מיצר עליהם" (רש"י) מה זה "נתן עיניו וליבו"?: נשיאה בעול.

לא רק עזרה. לא רק נתינת כתף תחת הלבונה המכבידה, המעיקה על כתפם של אחיו. לא רק עזרה, לא רק חסד, לא רק הצלת נפשות. גם בעודם, כשלעצמם, תחת הלבנים המכבידות, כבר אז, משה היה עמהם.

R. Fried on the Parsha-3 Rav Dovid Povarsky, Rosh Yeshivah of Ponovezh, makes a poignant observation. We had a similar incident in the

Torah in which a concerned family member did not know what the fate of a child would be, but that person took a different approach.

Hagar was banished from Avraham's house and fled to the desert with her young son Yishmael, who fell ill. She ran out of water, and she was certain that Yishmael would die. What did she do? "She cast off the boy beneath one of the trees and she went and sat herself down at distance ... for she said, 'Let me not see the death of the child'" (Bereishit 21:15-16).

נושא בעול עם חברו אך מדוע באמת נצבה מרים לראות מה יעלה בגורל אחיה. מה יכולה ללדה בת חמש לעזור במקרים כאלו, כאשר אביה ואמה חסרי אונים היו. מוכרחים להחביאו בתיבה בתוך הסוף, יתר על כן במדרש רבה שמות (פרשה א, כב) אמרו: ותתצב אחתו מרחק לדעה מה יעשה לו. למה עמדה מרים מרחוק? אמר רב עמרם בשם רב: לפי שהיתה מרים מתנבאת ואומרת - עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל. וכיון שנולד נתמלא כל הבית אורה. עמד אביה ונשקה על ראשה. אמר לה: בתי, נתקיימה נבואתך. והיינו דכתיב: ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התף בידה (שמות ט"ו), וכי אחות אהרן ולא אחות משה? אלא שאמרה כשהוא אהרן ועדיין לא נולד משה. וכיון שהטילוהו ליאור עמדה אמה וטפחה על ראשה ואמרה לה: היכן היא נבואתך? היינו דכתיב: ותתצב אחתו מרחק לדעה מה יעשה לו - לדעת מה יהא בסוף נבואתה.

וצריך ביאור וכי מרים היתה מטלת ספק בנבואתה, הלא נביא שעבר על דברי עצמו חייב מיתה בידי שמים, [עיין סנהדרין פ"ט ע"א], מבאר הגאון רבי משה שמואל שפירא זצ"ל, מרים ידעה שאינה יכולה לעזור במאומה, אך בעמידתה זו באה לבטא את ענין "נושא בעול עם חברו", אחיה הקטן נמצא בסכנת חיים, היא אינה יכולה להשאיר בביתה, הן אמת שעמידתה שם לא תסייע לו במאומה אבל היא נושאת בעול עמו.

מסופר על החפץ חיים ז"ע, שבעת המלחמה כאשר חיילים יהודים נשלחו לקו החזית הוא לא היה יושן במיטה וכי מה יועיל לחיילים הנמצאים בחזית

העובדה שהחפץ חיים אינו יושן במיטתו, אולם זו היא מידת "נושא בעול", אי אפשר להשאיר אדיש ושווה נפש למראה חיילים יהודים העומדים בסכנת חיים, ואכן יש בהנהגה זו סגולה רוחנית שכאשר יהודי משתתף בצער חברו, הוא באמת נוטל ממנו חלק מן העול ובסופו של דבר באה הישועה על ידי כד.

הארון נושא את נושאי הארון רבי אייזיק שער זצ"ל ביאר זאת בדרך אחרת, הוא אמר את הדברים הללו בהשתתפותו למגבית צדקה עבור "ועד השיבות", וכה היו דבריו, אנו מובטחים מפי הקדוש ברוך הוא כי לא תמוש התורה מפי זרעו, ארון הברית היה נושא את נושאי, התורה איננה צריכה עזרה ממאן שהוא, השאלה היא למי תהיה הזכות להחשב כנושא את הארון, הוא הביא את דברי חז"ל הנ"ל על מרים הנביאה, ואמר מרים ידעה בודאות שתתקיים נבואתה, אך היא עמדה לראות מי יהיה לו הזכות להציל את משה, כיצא בזה אמר להם הגאון רבי אייזיק זצ"ל, אני לא באתי הנה בשביל שהתורה צריכה עזרה, באתי הנה לראות למי תהיה הזכות להחזיק את התורה, להיות בבחינת נושאי הארון שומרי משמרת הקודש אשר הארון היה נושאם.

9 כב ברכת שמות מרדכי

מה בין חסד, לבין נשיאה בעול? "חסד", הוא המעשה! נשיאה בעול", היא ההזדהות עם הצרכים. "חסד", הוא המעשה. נשיאה בעול", היא הדאגה, איך, כיצד ובאלו אמצעים, לבצע את החסד. "חסד", היא נתינה, עזרה, הצלה. נשיאה בעול", היא הקבל, או להבדיל, השמחה, עצמם.

מה קיום דין יש ב"ותתצב אחותו למרחוק לדעת מה יעשה לו". לשם מה נשארה על עמדה! נשיאה בעול!

Note the difference between a Jewish sister and an Ishmaelite mother, says Rav Povarsky. Hagar didn't want to see what would happen to Yishmael. Miriam felt compelled to stick around to see what would happen to her younger brother.

What underlying difference fuels these divergent approaches?

Jews have a concept of participating in other people's hardships, of being *nosei be'ol im chaveiro*. Often, we are simply unable to help a person, but we can still empathize with him. Hagar doesn't feel enough empathy for her own son to stay with him. (Perhaps this trait was transmitted to many Arab mothers who, until today, celebrate their children dying as suicide bombers.) She's too selfish, too overwhelmed by her own feeling of bereavement, to comfort her son in his dying moments. Miriam, *lehavdil*, at the tender age of 5, was able to put aside her own dread as to the possible fate of her brother so that she could spend that time near the river and share his pain.

The Midrash teaches that Miriam wasn't the only one watching the proceedings.

Pharaoh's daughter retrieved the basket from the river and opened it, and, as the Torah relates, "Behold! A lad (*naar*) was crying" (2:6). Simply understood, the crying lad referred to in this verse is Moshe. But the Midrash teaches that the

crying lad was Aharon, Moshe's 3-year-old brother, who was also filled with empathy and felt compelled to stay at the riverbank to see what would happen to his younger brother.

[True to form, the *Baal HaTurim* points out that the words "naar bocheh" have the same *gematria* (numerical value) as the words "zeh Aharon haKohen."]

A Jew doesn't look away or try to hide when someone else is in pain. He lives the tragedy along with him.

* It seems that this character trait ran in the family, and was, in fact, what earned Moshe his job as the leader of Klal Yisrael.

The Alter of Kelm points out that this *parashah* introduces us to Moshe Rabbeinu, the person who will take the Jews out of Egypt and lead them for 40 years in the Wilderness and bring the Torah down from Heaven after spending 40 days and nights in angel-like conditions. We would expect the Torah to give us some background information about this most important leader and greatest prophet in Jewish history and tell us his qualifications for the position. Yet we learn very little about Moshe in the *parashah*; the Torah only records some sketchy details of his life until he turns 80 and heads back to Egypt to redeem the Jews.

Nevertheless, says the Alter, if we examine four incidents that the Torah does list and find the common denominator among them, we can reach an understanding of why Moshe was chosen to lead the Jews.

One verse (2:11) relates that when Moshe grew up, he went out to experience the suffering of his Jewish brethren. Moshe would leave the luxury of Pharaoh's palace each day and go empathize with his brethren.

A second verse (2:12) states that Moshe saw an Egyptian hitting a Jew, and Moshe killed the Egyptian by uttering a Divine Name. In other words, his concern was not limited to the masses suffering at the hands of the Egyptian nation; he felt for each individual Jew.

The third verse (2:13) relates that Moshe saw one Jew about to hit another, and he admonished him: an act that nearly cost him his life. This reveals that Moshe wasn't just out to protect Jews from an enemy nation, he was ready to stand up for the rights of a victim even if the oppressor was another Jew.

A fourth verse (2:17) teaches us that Moshe Rabbeinu's compassion spread even beyond the Jewish nation, for when he arrived in Midian and saw Yisro's daughters coming under attack, he protected them.

These four incidents during Moshe's first 80 years show that he had a quality that every Jew should have, but a leader of the Jewish people *must* have in abundance: the ability to share the burden of his fellow man, to feel his pain, to empathize with him when he's suffering.

[We might add that a Midrash relates that Moshe found the *sneh* (burning bush) while pursuing a sheep that had strayed from his flock because it was thirsty. In other words, he sympathized and cared for animals as well.]

Howard Schultz, Chairman and Chief Global Strategist of Starbucks, shared a lesson he learned from a Rosh Yeshivah about the vital need for Jews — and especially spiritual, community, or even business leaders — to look out for everyone else's needs:

15

fathers from sons. They went off to the bunkers to sleep.

"As they went into the sleep area, only one out of six people was given a blanket. When the person who received the blanket went to bed, he had to decide, 'Am I going to push the blanket to the five other people who did not get one, or am I going to pull it toward myself to stay warm?'"

"It was during this defining moment that we learned the power of the human spirit," said Rabbi Finkel, "because they pushed the blanket to five others."

And with that, he stood up and said, "Take your blanket. Take it back to America and push it to five other people."

And so, my friends, should we.

קודש פרשת שמות כד קע

הנה בפרשת וירא (כא טז) כתוב בענין הגר וישמעאל בשעה שכלו המים מן החמת והיה במצב של סכנה "ותשלך את הילד וגו', ותלך ותשב לה מנגד וגו' כי אמרה אל אראה כמות הילד". ולמדנו בזה ענין נשגב והוא ההבדל בין ישראל בני אברהם יצחק ויעקב לאומות העולם, בהשתתפות בצרת חבריהם בעת צרתן, דהנה מה שמרים התייצבה ליד היאור אינו משום שחשבה אולי יהיה בזה קירוב הצלה למשה, שהרי כתוב בתורה להדיא "לרעה מה יעשה לו", משמע שזו בלבד היתה מטרתה ותו לא מידי. [צ"ע דיעו"י ברמב"ם סוף הלי' טומאת צרעת שכתב בתו"ד ו"ל,

לשאת בעול הציבור

לעומת רבינו יונה המבאר את החובה שלא לפרוש מן הציבור בתחום קיום המצוות, מצויים מפרשים אחרים המבארים את מאמרו של הלל במובן של נשיאה בעול עם הציבור. רש"י מפרש: "אל תפרוש מן הציבור - אלא השתתף עמם בצרותם".

עם חבירו, דאף שאינו יכול לעזור לו, אבל נמצא עמו להשתתף עמו במצבו ולהיות

כראב את כאבו יחד עמו, והוא יסוד אחוה ואחדות ישראל, ולכן אף שלא היה בידה לעזור לו כלל, מכל מקום התייצבה שם כי איך אפשר להניחו לברו, והרגשת האחדות והאהבה מחייבת אותה, בשעה זו לכל הפחות לעמוד על ידו ולהיות עמו.

לאמור, אם הצבור מצוי במצוקה כלשהי, גם אם היחיד יכול להחלץ ממצב זה בצורה אישית, מומלץ לו שלא לפרוש מן הכלל. ברוח זו כתב רבינו המאירי (אבות, שם):

שאף על פי שאפשר לו להינצל מן הצרה בזולתם, לא יחא עיקר כוונתו רק להצלת הכלל ויכלול עצמו עמם, שאם לא כן, עונשו הוא שהציבור ינצל כצבי מיד, והוא יילכד בפח רשעו.

והנה ענין זה היה במרים שהיא רק "אחותו" של משה, אכן הגר שהיא "אמו" של ישמעאל הרי נהגה להיפך ממש, כי בראותה מצבו הקשה מבלי יכולת לעזור לו, הרי השליכתו ונתרחקה ממנו כדי שלא תראה במותו, כמו שנאמר (בראשית כ טז) ותלך ותשב לה מנגד הרחק כמטחוי קשת "כי אמרה אל אראה כמות הילד", כי על כן חושבת היא רק על עצמה ורגשותיה שלא תראה כמות הילד, וכך קל יותר לעצמה, והוא היפך המדה של נשיאה בעול. וצאו וראו מה בין רחמי אחות בישראל, ובין רחמי אם באומות העולם, אשרנו מה טוב חלקנו.

משה רבינו לא נהג כן. מיד בתחילת דרכו, כאשר רק גדל ועמד על דעתו מיד יצא אל אחיו לראות בסבלותם. משה חש שכל עוד אחיו סובלים ונאנקים, גם הוא לא מצא מנוח בבית המלכות. משה רבינו לא הסתפק באנחה או בהבעת מילות צער למראה היהודים הסובלים, אלא ביקש לשאת עימם במשאם, וכדברי רש"י (שמות ב, יא): "נתן עיניו וליבו להיות מיצר עליהם".

מעשיו של משה רבינו באותה שעה פורטו במדרש (שמות רבה א, כז):

* "וירא בסבלותם" - מהו "וירא"? שהיה רואה בסבלותם ובוכה ואומר חבל לי עליכם, מי יתן מותי עליכם... והיה נותן כתפיו ומסייע לכל אחד ואחד מהן... והיה מניח דרגון שלו והולך ומיישב להם סבלותיהם.

הרי לפנינו דוגמא אישית מופלאה המביעה רצון כנה שלא לפרוש מן הציבור, אלא להשתתף בצערם ולשאת בסבלותיהם. מעשה זה של משה רבינו העיד כי אכן ראוי היה להיות רועה נאמן לעדת ישורון.

אימרה נפלאה כתב ה"בית ישראל" על האמור בתורה "ויגדל משה". לפי פשוטו של מקרא הרי זה מורה על גדולתו של משה רבינו מבחינת הגיל ומבחינת המעמד, וכפי שפירש רש"י שכפל הביטויים "ויגדל משה" מלמדים שגדל הן בקומה והן בגדולה. אבל ה"בית ישראל" (תשי"ד) מבאר שעיקר גדולתו היתה במה שנתן עיניו וליבו לראות ולהשתתף בצער אחיו. וזוהי גדלות של אמת.

אל תפרוש מן הציבור מראש צורים 39

ר' אשר ר"ס

ברוב עם הדרת מלך

במקרה נתגלה הקב"ה אל משה באותה שעה מתוך הסנה, שהוא צמח נמוך ושפל, ולא מתוך אילן אחר כלשהו, אלא (כדברי רש"י) משום "עימו אנכי בצרה".

רבינו יונה (בפירושו שם) מסביר שדברי הלל מוסבים לתחום קיום התורה והמצוות שבין אדם למקום.

בתחום זה פעמים שנראה לאדם שייטיב לעשות אם יפרוש מן החברה, יסתגר עם עצמו וכך יוכל להגיע להישגים רבים הן בכמות והן באיכות. הצעידה בדרך הרבים פעמים רבות מאלצת להאט את קצב ההתקדמות, קל וחומר שהיא עלולה להכביד על הרגשת איכות המעשים.

אף על פי כן קורא הלל לאדם "אל תפרוש מן הציבור". אמנם חייב אדם לעבוד את קונו בדרכו הייחודית, התואמת את תכונות נפשו ואת הכישורים הייחודיים שבהם חונן מאת הבורא, אך כל זה אינו יכול להרשות לו לפרוש ממסגרת הכלל. עבודתו הייחודית של כל פרט צריכה להתבצע במסגרת כלל הציבור.

כל התקדמותו של אדם בשלבי העליה הרוחנית מותנית בסיועה

העיקרון מבואר ביתר הרחבה במדרש חז"ל (שמות רבה ב, ה):

...אמר לו הקב"ה למשה, אי אתה מרגיש שאני שרוי בצער כשם שישוראל שרויים בצער? הוי יודע ממקום שאני מדבר עימך, מתוך הקוצים, כביכול אני שותף בצערך.

* מדרש זה עשוי להתפרש ככפל פנים. מחד גיסא - על האדם להלך בדרכי קונו, וכשם שהקב"ה משפיל עצמו כביכול ומתגלה בעץ של קוצים בשביל להבליט את השתתפותו בצערם של ישראל, כן צריכה גם להיות התייחסותו של האדם כלפי אחיו.

~ לאידך גיסא - כאשר ישראל מראים כאן למטה התנהגות מופתית כזו, במקביל הם מעוררים את מידת הרחמים של מעלה שתנהג כן כלפיהם. כיון שמשה רבינו סר לראות בצערם של ישראל, נתגלתה לו השכינה בהופעה שלימדה שכביכול "בכל צרתם - לו צר".

מה מאלפת ההקבלה שמצינו בין מה שנאמר אצל משה רבינו לבין האמור על הקב"ה. על משה רבינו נאמר שנתן עיניו וליבו להיות מיצר בצרת אחיו, ועל הבורא נאמר (ב, כ): "וירא אלוקים את בני ישראל וידע אלוקים", ומבאר רש"י: "נתן עליהם לב ולא העלים עיניו".

תפילת הציבור

בכלל המחוייבות של האדם לא לפרוש מן הציבור אלא להשתתף עמם בצערם ולשאת בסבלותיהם, מצוי גם החיוב להתפלל על ענייני הציבור.

דשמיא שבלעדיה לא יעלה בידו ולא כלום, והסיועה דשמיא המובטחת לכלל, עולה פי כמה וכמה מזו שנאמרה ליחיד. עיקרון זה בולט, למשל, במשנה הדנה בענין לימוד התורה. המשנה (אבות פרק ג, ה) קובעת שאפילו יחיד שיושב ועוסק בתורה זוכה להתברך מפי הקב"ה, שהרי כך מעיד הכתוב (שמות כ, כד): "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך", אולם ככל שלימוד זה מבוצע בחבורה, הברכה גדולה פי כמה. אינם דומים שנים שעוסקים בתורה לשלושה העוסקים בה, קל וחומר אם אלו הם חמישה, עשרה או יותר. נמצא שאם יחיד פורש מן הציבור הוא מפסיד את הסיועה דשמיא המובטחת לרבים העושים את התורה (עיין רש"י ויקרא כו, ח).

כך כתב ה"מדרש שמואל" (אבות שם):

שבשיתפלל האדם את תפילתו לא יסדר אותה בלשון יחיד, על עצמו לבד, רק בלשון רבים, באילו הוא מתפלל בעדו ובעד כל הקהל, ובוזה תקובל תפילתו. קדמונים העמידונו על פשר העובדה שנוסח רוב תפילותינו נאמר בלשון רבים. כבר עמדנו לעיל על חשיבות התפילה בציבור שהיא מבטאת את העיקרון ש"ברוב עם הדרת מלך". אולם גם תפילות היחיד, תוקנו לנו על ידי אנשי כנסת הגדולה בלשון רבים, כדי לבטא את תחושת שייכותנו אל הכלל.

והלבוש

פרשת שמות

הלכות

שאר

פח

בתיב (ג, יא) ויהי צימים ההם ויגדל משה ויאל אל אחיו וירא בקבלתם וירא איש מזרי מכה איש עברי מאחיו, ומציא רש"י נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם. ולהלן (שם, כה) כמיצ וידע אלקים, ופירש רש"י נתן עליהם לב ולח העלים עיניו. ואיחא בספיה"ק בית ישראל שמתילת הגלות הימה הסתיימת עין ולב של בני ישראל והגאולה הימה צפתימת העין ולב של משה רבינו. וזה גרס הראיית עין ושימת לב מלמעלה וגאולת ישראל.

נסתמו עיניהם ולבם של ישראל, יהודי יש לו עין טובה, עין של יהודי אינו סמוס שלא לראות צרות מצירו ולשמוח בטובתו, לב יהודי מרגיש בצערו של השני כמו צער עצמו, זה נקרא העין והלב של בני ישראל, ובגלות נסתמו עיניהם ולבם של ישראל, לא היה להם הרגשה זו צרות בני ישראל. העין נסתמה ולא ידדו מהן דמעות על צרפתן של ישראל, הלב לא נקרע מרוב אהבתו לבני ישראל בראותו צרתם של בני ישראל. הסימן של הגאולה התחיל בעת שחזר זה העין והלב של בני ישראל, בעת

דבר זה הכי הוא גורם גאולה שלימה, כאשר בני ישראל הם דואגים עבור בני ישראל, אז נתעורר למעלה "ידע אלקים" שנתן הקב"ה עלינו לב ועין, וזה הוא המעורר של גאולת ישראל. הקב"ה מנסה את דורנו בצרכי הגדולה הזו של בני העוזרים דרכי אבותיהם, כדי לראות האם זה יגרום לנו שגדאוג עבור הבנים אחס לה' אלקים. דרך אחים להיות דואגים זה לזה, ואם אנו צאים בעענה שהגיע העת לגאול את ישראל, כי הלא כמיצ צפרשתנו (ד, כג) בני בכורי ישראל, והקב"ה צריך לפדותם הבכור מיד גלות, הרי צריכים לצרר מצדנו כי אנו נוהגים כבנים לה', ואם דואגים אנו עבור אלו מאחיו, בני קל חי, שחעו לראובינו מדרך התורה והמנות, אז הקב"ה משים עלינו לב ועין. ועוד יתבר מזה, ישש כאלן נסיון להורים

המפרשים עמדו על מה שמצינו וחמשים עלו (שמות יג, יא) שלא יאלו אלא א' מחמשה (מסומא בשלם א), שהשאר ממו בג' ימי האפילה, ויש דעה בחז"ל (שם) שלא יאלו אלא א' מחמשים. והלא על אלו שיאלו ממזרים היה קטרוג הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה (וזה"ק ח"ג קט: ילקו"ש שמות רמו לנד), והיואלים היו צמ"ט שערי טומאה, ומה החילוק בין אלו שממו לאלו שיאלו. ומדברי השפתי לדיק הבנתי שיש לומר, כי אותם שלא היו מנירים דואגים על אחיהם שהם צמוך השעבוד, והואילו את עצמם ממוך הכלל, אלה לא זכו לגאולה, כי התנאי לגאולה הוא להיות משתתף בצערם של ישראל, ולהתפלל על צרמם, ולעשות פעולות להצילם ולהיות ער בהרגשה וצמפשה לעשות מה שאפשר עבור כל אלו הנופלים מדרך הישר.

קמ פניני ספר שמות דעת

ב' ד'. ותתצב אחתו מרחק לדעה מה יעשה לו.

ויש לעיין מה שכתוב מה יעשה לו ולא מה יהיה אתו?

ונראה בזה כח הבטחון של האמהות, שמרים היתה בטוחה וידעה שיעשה לו נס, רק רצתה לדעת מה יעשה לו ובאיזה אופן יצל, וזו המדה טובה שנמצאת בבנות ונשי בני ישראל מבלי להתיימש בשעה הכי מסוכנת ולהיות בעלות בטחון. כמו כן מצינו המדה הטובה הזאת בפרשת בשלח. ותצאן כל הנשים אחריה בתופים ובמחולות, וברש"י שם מובטחות היו צדקניות שבדור שהקב"ה עושה להם נסים והוציאו תופים ממצרים, וזוהי הבינה יתירה בבנות ונשי בני ישראל, והבן.

27

לדעה מה יעשה לו. הנתניה של ילד בן ג' חדשים בתבה סגורה, ואתה ביאר - אינה מובנת, שהרי כעבור זמן מה יחסר לו אויר נקי לנשימה ויתנק; כן צפויה לו מיתת רעב. ואם המצא ימצא ע"י יהודי, לא יגע בו מאימת המלכות, ואם ע"י מצרי, הרי יהפך את התבה ואת הילד לתוך המים, כדי למהר את מיתת שונאו, ואיזו הצלה יש כאן? אם לא שנאמר, שהיתה אמו בטוחה, שיעשה ה' נפלאות לילד הזה, שבאש עליו הנבואה, שהוא יושע את ישראל. ובעיקר היתה בטוחה הנביאה הקטנה בעצמה בקיום נבואתה ותתצב להאזן לדעה מה יעשה לו: בטוחה היתה, שיעשה ה' לו איזה נס, רק רצתה לדעת "מה", איזה נס; גם לראות בעיניה את הנס, כי מי לא יכסוף להיות נוכח, בשעה שהקב"ה עושה נפלאות לאהביו ושומרי מצותיו? ויש ספר לדברינו אלה מדרשת חז"ל, אר"י פסוק זה כולו ע"ש שכינה נאמר: ותתצב - ויבא ה' ויתיצב; אחותו - אמור לחכמה אחותי את; מרחוק - מרחוק נראה לי ה'... (סוטה י"א), ר"ל - שכל הנעשה והמסופר בפסוק זה הי' בנוי על התקנה,

שהשכינה בעצמה תופיע להצלת מושביה של ישראל.

5 ספר שמות

למקום שנשתקע וחסא בדבר שאז"ל (וזה"ק ח"א-ריט) שאין תשובה מועלת ח"ו, או שתשובתו קשה, או שרואה עצמו משתקע והולך בענייני עוה"ז, אל יתייאש לעצמו לומר שלא יוכל לפרוש עוד, כי אין יאוש כלל אצל איש יהודי, והש"י יכול לעזור בכל ענין, וכל בנין האומה הישראלית היה אחר היאוש הגמור דאברהם ושרה זקנים ומי מלל לאברהם הניקה וגו', שלא עלה על דעת אדם עוד להאמין זאת ואפילו לאחר הבטחת המלאך, ושרה הצדקת ידעה והאמינה דהש"י כל יכול ועכ"ז צחקה בקרבה, שהיה רחוק אצלה להאמין בידיעה זו. ואם היה רצון הש"י לפקדם היה פוקדם מוקדם דלמעט בנס עדיף ולא עביד ניסא במקום שא"צ, אבל באמת מאת ה' היתה זאת שיהיה בנין האומה דוקא אחר יאוש הגמור שלא האמין אף אחד ואפילו שרה שתפקד עוד, כי זה כל האדם הישראלי להאמין שאין להתייאש כלל, דלעולם הש"י יכול לעזור והיפלא מה' דבר, ואין לחקור בתקירות למה עשה ה' ככה, וכן הישועה דלעתיד נא' (ישעיה נג-א), "מי האמין לשמעתינו" וגו', וכן אמרו (סנהדרין צו ע"א), דאין בן דוד בא עד שיתייאשו מן הגאולה, וע"כ אמר ישעיה (נא-ב), "הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם", ידגם התחלת בניינכם היה כן אחר היאוש, וכו'. וזהו רמז מספר שי"ח בגימטריא יאו"ש עם הכולל, היינו שמספר זה הוא המוציא מידי יאוש ומורה שהש"י עוזר מכל דבר שהאדם חושב להתייאש. ונראה לי דזה דברי ההיא סבתא

שלמרות שה' הדבר בציווי של נבואה, מ"מ ה' לו מקום לפרש הנבואה בדרך אחרת יעו"ש.
56. יעו' בסוטה (ג ע"א) שכן מבואר שם.

57. וזה הביאור בגמ' מס' שבת (לא ע"א), בשעה שמכניסין אדם לדין, אומרים לו וכו', ציפית לישועה, ופרש"י לדברי הנביאים, וכוונתו אף שנסתם כל חזון בעוה"ר, ובדרך

הטבע אינו נראה שום דרך וצד להצלת ישראל ולישועה, וכמו שמרים הנביאה לא ראתה שום הצלה על פי דרך הטבע, ומ"מ חייבים אנו לצפות לישועה, לדברי הנביאים שיתקיימו [כמו שמרים האמינה בנבואתה], כי מוכרחים הם להתקיים ובודאי יתקיימו במהרה.

58. במדור 'פניני דעת' אות ז.

א] איתא במס' סוטה (ט ע"ב), מרים המתינה למשה שעה אחת, שנאמר "ותתצב אחותו מרחוק", לפיכך נתעכבו לה ישראל ז' ימים במדבר, שנא' "והעם לא נסע עד האסף מרים" (במדבר יב-ט).

והדבר צריך ביאור, מה דבר גדול ה' במעשיה, והלא כן הוא דרך העולם, וכל אחת כך היתה נוהגת באחיה הקטן שאינו אלא בן ג' חדשים, ומדוע זתה מרים לשכר זה מחמת מעשיה⁵⁴.

ויש לומר שהביאור בזה, שהנה הלא נתגלה למרים בנבואה שבכית זה יולד מושיען של ישראל, ואכן כשנולד משה נתמלא הבית אורה, והי' בזה ראי' שאכן צדקה היא בדבריה. אמנם לאחר ג' חדשים כשנזקקו להוציאו מהבית, ובדרך הטבע הי' נראה שעתה לא יחיה, הלא נראה כי הנבואה אינה מתקיימת והי' מקום לפקפק בנבואה זו, אך מרים היתה דבקה בצדקת דרכה, וציפתה שהנבואה תתקיים והיתה בטוחה שהקב"ה יעשה נס ואכן תינוק זה ינצל ויושיע את ישראל⁵⁵.

ואתי שפיר מה שדוקא מרים התייצבה מרחוק לראות מה יעשה לו, והלא הוריו היו בדאגה על בנם יותר ממנה, אלא שהם סברו שבאופן טבעי הלא מיתנו מחוסרת זמן היא, ואין שום ענין לראות מה יעשה לו, כי סופו קרב ובא, ולמה להם לראותו מת בידי המצרים.

• אבל מרים הנביאה, שהאמינה בנבואתה, שמרה על הילד - "ותתצב אחתו מרחוק", להתייצבות מרחוק היתה משמעות לא רק כפשוטו, אלא התייצבה מרחוק - במקום שהישועה היתה נראית רחוקה, וציפתה לראות את הנבואה מתקיימת⁵⁶.

מענתה נבין מה הכבוד הרב שנותנים למרים בפרשת בהעלותך, בזכות זה שאע"פ שהיה נראה שהכל אבוד, האמינה בנבואתה, שאינה נבואת שקר, ולכן העם לא נסע עד האסף מרים.

וכאמת נראה לומר, כי מלבד שהי' בזה שכר למרים, הי' בזה גם תועלת לכלל ישראל לזכור את ההנהגה של מרים, כי בכל עת ובכל מצב אין להתייאש ולהאמין בה' ולבטוח בישועתו⁵⁷.

שוב מצאתי שכדברים האלו ממש כי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל בספר זכרון שמואל⁵⁸ ז"ל, כתיב "ותתצב אחתו מרחוק לדעה מה יעשה לו" (ב-ד). אמרו חז"ל שמרים הנביאה נתנבאה "עתידה אמי שתלך בן שיושיע את ישראל". וכאשר נולד משה ונתמלא הבית אורה, עמד אביה ונשקה על ראשה, כי הנה נתקיימה נבואתה. אך כאשר נתנו את משה בנהר, עמדה אמה וטפחה על פניה, היכן נבואתך?

* אבל מרים ניצבה איתנה, וזו הכוונה "ותתצב" - מלשון יציבות, שעמדה איתנה בדעתה, כמו שנתנבאה, אף שהיה זה מצב של "מרחוק", דהיינו שהיה זה רחוק מן המציאות שחבוא הישועה במצב שכזה ומשה ינצל מן המים, בכל זאת עמדה שם איתנה, יציבה בדעתה ובנבואתה.

משום כך מביא המדרש (שמות רבה א-כב), על פסוק זה את המקרא (ירמיהו לא-ב)

"מרחוק ה' נראה לי", שכן מרים האמינה בנבואתה - אף שהישועה נראתה כרחוקה. והלקח ברור, עכ"ר.

פעמים רבות שמצתי ממרן הרב שך זצ"ל, שלא יעשה האדם כל חשבונות, עליו לעשות רק מה שמוטל עליו - גם אם נראה לו שאינו יכול להשלים פעולתו, ואז יצליח הקב"ה בידו אפילו מעל הטבע - כמו אצל בתיה בת פרעה⁶⁰.

ג] אלא שעדיין יתכן לבוא בטענה - אפשר מן השמים לא נתנו לי הכוחות, לא נוצרתי לגדולות, ולמה עלי להשתדל להגיע למעלות אלו?

והתשובה לזה היא, דהנה מורגלים להבין כי בגשמיות תלוי הכל בידי שמים כמו שאמר הכתוב "והעשר והכבוד מלפניך" (דברי הימים א, כט-יב), "השלך על ה' יהבך" (תהלים נה-כג), אבל ברוחניות הבעלים הוא האדם, כי הוא הבעל בחירה והכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, "ובחרת בחיים" וכדומה, אבל האמת אינו כן, **כי גם ברוחניות תלוי תמיד אך ורק בסיוע השי"ת, ואין בזה שום טבע!**

ורואים זאת בכניית המשכן שגם לאחר כל החכמה של בצלאל ואהליאב וכל חכם לב, היה עדיין צורך "לכל אשר נשאו לבו" (לו-ב), ואין זה כמו שמבינים בפשטות

שהיה מחסור בעושי מלאכה והיה צריך לעזור לאנשים אלו, רק בא להורות כי מלאכת המשכן היתה דבר בלתי אפשרי ואין בידי האדם עפ"י דרך הטבע בשום אופן דרך לעשות זאת, [וכ"כ הרמב"ן שלא היו לאנשים אלו שום שייכות באומנות ומלאכה, רק שרצון השי"ת לעשות המשכן היה חזק בלבם כ"כ עד שנשא לבם לקרב להמלאכה], רק היה צריך ל"נשאו לבו".

הלא את המנורה לא יכלו לעשות, וכן את הקרשים להקים המשכן לא יכלו להרים ולבנות, הלא אורך היריעות היה שלושים באמה, האם ישנם בדרך הטבע עיזים כאלו, וכן הקרשים שיעקב אבינו הכין וכו', גם הם שלא על פי הטבע, ומ"מ כששאל השי"ת את מרע"ה האם יש ביכולת בני ישראל לעשות משכן ענה לו יש ויש.

וכן מבורא ב'חובת הלבבות' (שער 'חשבון הנפש', חשבון כא) וז"ל, אם ישתדל וימחר ויחרץ לעשות מה שיש ביכולתו יעזרהו האלוקים לעשות מה שהוא למעלה מיכולתו אשר הוא הפרי העליון והטובה הנכבדת מאת האלוקים על סגולתו ואנשי אהבתו בעוה"ז, ע"כ.

והעיקר שצריך להכיר שהחובב עליו בדברים שהם למעלה מכוונתו וטבעו, כי הלא ה' הוא העוזר וזו אין שום נפק"מ בין מה שבטבע או לא, וע"כ נדרש האדם להפקיד שהוא למעלה מיכולתו, ורק צריך הוא שיעשה מה שביכולתו ולבטוח בה' ולהאמין ולהכיר ההשגחה שבורא יסייעו השי"ת להיות מה שנשאו לבו להיות, וצריך תמיד לחשוב מתי יגיעו מעשי למעשי אברהם יצחק ויעקב, ואחר כך... היר ה' תקצר!?

וידוע מאמר הסבא מנובהרדוק - רבי יוסף יודל זצ"ל - שהיה אומר, אף פעם איני חושב על דבר אם אני יכול לעשותו - אלא אם אני חייב לעשותו... - אזי גם אוכל לעשותו!! בדרך זו הלך כל ימיו, הלך - והצליח!⁶¹

כי לא מחשבותי מחשבותיכם

כאשר אנו מתארים לעצמנו את המעמד והמצב של מרים הנביאה באותם רגעים, נוכל ללמוד דרך חיים ותוכחת מוסר נפלאים עד כמה גבוה מחשבותי ממחשבותיכם, הנה מה חשבה מרים בליבה בשעה שבת פרעה מתקרבת ליאור, בתו של המלך אשר נתן את ההוראה להשליך את ילדי העברים ליאור, היא עצמה מתקרבת ליאור, הלא ודאי הגיע סופו המר של אחיה, היא עומדת ומתפללת ומבקשת: רבונו של עולם, רק שהיא לא תראה את התיבה, אם היא תראה את התיבה מי יודע מה יתה סופו של משה, באותו מעמד נמצא גם אהרן כמו שכתוב בבעל הטורים נער בכה בגימטריא זה אהרן הכהן, שניהם עומדים וחרדים מה יעלה בגורל אחיהם, אחרי שבתו של אותו רשע נטלה אותו בידיה. אך רק בורא כל העולמים יודע את האמת, כי לא יעברו רגעים

מספר והנער יהיה בחיקו של אמו שתניקהו, ובתיה בת פרעה תשלם לה עוד שבר על כך.

ללמדינו, פעמים רבות האדם מתפלל ואינו יודע מה הוא מתפלל, בחור צעיר בטוח שזה השידוך עבורו והוא בטוח שאם ה' ישמע תפילתו הוא יהיה המאושר באדם, אך הקדוש ברוך הוא יודע את האמת והוא לא מקבל את תפילתו, בליבו עלולה להיות תרעומת מדוע לא ענה ה' לתפילתי, ואינו יודע ממה בורא עולם מציל אותו, כיוצא בזה אדם משתדל באיזה עסקה הוא מתפלל להקדוש ברוך הוא שהעסקה תגמר בהצלחה והנה בעקבות תקלות בלתי צפויות העסקה אינה יוצאת לפועל, הוא חש שלא בנת, מדוע לא קיבל ה' את תפילתי, עליו ללמוד מפרשה זו כי רק בורא עולם יודע מה באמת טוב לאדם והוא מנהל את כל מאורעותינו לטובתנו בזה ובבא.

מרים המתינה למשה שעה אחת שנא' ותתצב אחרת מרחוק, לפיכך נתעכבו לה ישראל ז' ימים שנא' (במדבר יב טו) "והעם לא נסע עד האסף מרים" (סוטה ט. ט. ב) "לאו דוקא נקט שעה אלא שלוש שעה או רביע". (תוספות שם יא. א)

צא נא וחשוב הקב"ה משלם לאדם את שכרו כפי פעלו, ומערך ומחוטו של השכר נוכל לעמוד על טיבו של המעשה שהאדם עשה, כי לפי עיני בשר ודם אינם גלויים כל הגורמים והחוויות הממריצים את האדם לעשות מעשה זה או אחר, נסתרים לפניו כל הנימוקים והגיגים הדוחפים את חבריו לבצע מפעל זה או אחר, אלא אחרי הכירו את ההענקה, את השכר שהקב"ה מעניק לחבירו, מוכשר הוא האדם לעמוד קצת על טיב השתדלותו של חברו בעשיית מצווה זו או אחרת.

ומהבנה זו נוכל להכיר את ערך פנימיות מסירות נפשה של מרים בעומדה על משמרתה מרחוק לדעת מה ייעשה באחי המוטל בתיבה, מה עמוקה ורצופת השגות וחוויות היתה "שעה" זו של ההמתנה שהמתנתה למשה, כשהושלך ליאור, כל כך גדול ה"י אוצר ההרגשות שהכילה שעה זו [אין לי"א שליש או רביע] "שעה ספוגת" אור י-ה ותשוקות שממיות לשם הצלת אחי המוטל בסכנה.

והערכת שעה זו בתגמול של התעבבות למשך שבעת ימים ע"י כל ישראל, קהל של ששים רבוא נפש מישראל מלבד הנשים והטף עד עשרים שנה וכל אחד ואחד לפי מעלת לבו ומדרגת נפשו מתרכז והוגה בהכרת "שעה" זו של רוממות נפשה של מרים בעת מסירות נפשה לאחי משה, ומוערכת "שעה" זו במשקל של שש מאות אלף נפש מישראל המתייחדים ברגשותיהם ובהשגותיהם לגמול חסד עם נביאה צדקת זו. ומהשכר הזה נוכל להבין מה "פטומה" וכלילת יופי אלוקי מוסרי היתה "שעה" זו של מרים עד שלעומתה הוצגו שבעה ימים של האורות דולקות של כל בית ישראל.

ומזה נוכל לעמוד גם על ערכה ויכולתה של "שעה" אחת קטנה שאפשר למלאותה ולפטמה בכל מיני עדני עדנים של הרגשות שמימיות בלתי רגילות, "משילומי" מרים נוכל ללמד על ערך ואפשרות איכותה של כל "שעה" ו"שעה".

והלימוד המעשי שבבילנו שנתאמץ ונשתדל שכל השעות המתרגשות עלינו בעשיית מצוות ומעשים טובים בעסקנו בתורה בעבודה ובגמ"ח, שחששות תהייה מלאות וממולאות ברב טוב השמימי הצפון, שאפשר לנו להורידו ולהכניסו לתוך פנימיות מעשינו, וכמשקל מעשינו נזכה לגמול הטוב של עליו ושיפור השגותינו והרגשותינו, הלך והתעלות למעלה בקודש מעלה אחרי מעלה.

(י"אור הנפש" א' מתוך מאמר "שעה פטומה")

פ טיב פרשת שמות התורה

מרחוק, לפיכך נתעכבו לה ישראל ז' ימים במדבר, שנאמר: (במדבר י"ב ט"ו) "והעם לא נסע עד האסף מרים", ע"כ.

ובגמרא (שם דף י"א, ע"א) איתא: "אלא אמר רבא, הכי קתני: וכן לענין הטובה דבאותה מידה, ולעולם מידה טובה מרובה ממידו פורענות. עכ"ל.

ורואים מכאן את גודל ההנהגה של מידה כנגד מידה, שאף שחלפו שנים רבות מאז שהתיצבה מרים לשמור על אחיה, שהרי משה רבינו ביציאת מצרים היה בן שמונים שנה, וזה שהמתינו עליה היה אחר יציאו מצרים בהיותם במדבר, מ"מ המעשה שעשתה לא נאכר, וכשהגיע הזמ קיבלה עליו את השכר המגיע.

בתוספתא מדה טובה מרובה ממדת פורענות על אחת חמש מאות (תוס' שם יא.)

היה הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל ראש ישיבת מיר אומר, דווקא במקום זה שבאו להעניש את מרים על שדיברה במשה שלא כהוגן, דווקא שם היה המקום לשלם לה את גמולה הטוב על שהמתירה לו רבע או שליש שעה כשהיה תינוק, וככל שגדל העונש שהיתה מצורעת במשך שבעה ימים, באותה מדה גדל שכרה בזה שכל בית ישראל, עם ענני הכבוד והמשכן והבאר המתינו לה במשך אותו הזמן, כמבואר בתרגום יונתן הכבוד הגדול שחלק לה הקב"ה יחד עם העונש הגדול שנועשה וכמו שמצינו בגמ' (יבמות עח:) דרש ריש לקיש מאי דכתיב (צפניה ב') "בקשו את ד' כל ענוי ארץ באשר משפטו שם פעלו" ופירש רש"י "באשר משפטו - במקום שדנים את האדם שם מזכירים פועל צדקותיו", וכעם הדבר שבשעה שמעוררים על האדם דין ותביעה לא עושים זאת לפני שבודקים היטב את כל זכויותו ומשלמים עליהם.

מעדני שמואל עמ' קס"א

4 - Ner Uziel-R. Molevsky

Yocheved knew that the Egyptians would come to search for him on his scheduled birth date, so she formulated a plan:

She took a papyrus box, coating it with asphalt and pitch, and she placed the child in it; she placed the box in the rushes near the bank of the Nile.

(Shemos 2:3)

It is difficult to understand Yocheved's reasoning in this decision. Surely her actions did not give Moshe a greater chance of surviving, adrift on the river aboard a flimsy makeshift raft, than he would have had at home in his mother's arms. On the contrary, it seems she was putting him in greater danger — for he ran the risk of drowning if his raft would capsize. In general, the Torah view is that someone who faces imminent danger should remain concealed in a safe environment, rather than attempt to escape, exposing himself in the process to even greater danger. Why, then, did Yocheved place Moshe in a basket on the Nile?

The commentators explain that Yocheved's purpose was to trick Pharaoh's astrologers. She hoped that their black-magic "radar" would detect that the Jewish people's redeemer had entered the water. Thus

they would conclude that he had died a watery death, as they had predicted would occur. Then, she reasoned, they would inform Pharaoh that the danger was over, and he would sound the all-clear, suspending his decree to kill the male infants and making it possible for her to retrieve Moshe from the river.

This would explain why "[the child's] sister [Miriam] stood herself at a distance to see what would happen to him" (ibid., 4). The Torah's phraseology here implies that Miriam knew that something was going to happen that would dramatically affect the situation. Her mother had told her, "If all goes as planned, shortly after I place Moshe in the water, the all-clear will be sounded and the decree will be lifted." This is what Miriam was waiting for — an official announcement which would bring the infanticide to an end.

42 The Call of the Torah - R. Munk

Abarbanel adds that on another level this entire verse can be understood with reference to the Shechinah, the Divine Presence. The sister standing near the child Moses lost in the waves is an allusion to the Shechinah which hovers by the helpless Jewish people, lost amid the nations. The Shechinah faithfully watches over their destiny, like a big sister, but at a distance, for the thoughts of Hashem are far from the thoughts of man. For man, abandoning Moses in the waters of the Nile indicated how remote was the chance for fulfillment of the prophecy that this child would be the deliverer of the Jews. But for Hashem, this act of desperation was merely the means of providing for his miraculous rescue and for his upbringing in the royal court, which prepared him for his future role as a leader. Thus, the seemingly-unnecessarily detailed story of the baby Moses is the means by which Hashem allows mankind to catch a glimpse of the distance which separates His thoughts from their thoughts (Maharshah).

כלל זה, שמעשה לא נאבד, ותמיד מגיע בסוף זמן פירעונו - אמור בין לטוב ובין למוטב. חוק הוא בעולם שכל מעשה נדון במידה כנגד מידה. אין בעולם מעשה שאדם עושה ונאבד. עוד יבוא הזמן לתשלום הגמול על הכל.

והגה"ק רבי בנימין רבינוביץ זצוק"ל היה רגיל לומר, שאפילו כיום שישנן הסתרות גדולות, ורואים זאת בכל העניינים, מכל מקום בענין המידה כנגד מידה גם היום אין הסתר פנים, ואם יתבונן האדם יראה שכל דבר שקורה לו בעולם בא לו על דרך זו.

לכן צריך האדם לחיות עם חשבון נפשו תמיד, וכל הזמן ידע חשבון כל מה שעשה, ומשום שידע על מה יש לו לשוב, שבכל דבר בעולם שקורה לו, יראה על מה בא לרמוז לו.

38 שנת שנת - 5

והפשוט בדבריהם הוא, כי מרים הצדקת היתה חדורה באמונה חזקה שמה שאמרה בדברי נביאות בודאי יתקיים, ולא פקפקה רגע אחד בכך שאחיה זה עומד להושיע את ישראל, ומחמת תוקף אמונתה נעמדה על שפת היאור לראות האין יפול דבר זה שנבואתה תתקיים. ומובן שפיר מה היתה המעלה הגדולה שבעבור כך זכתה שהשכינה הקדושה ובני ישראל ימתינו לה שבעה ימים, כי היה זה בבחינת מידה כנגד מידה, והיינו כמו שהיא המתנה למען כבוד השכינה שעה אחת והתחזקה באמונה שדברי הקב"ה יתקיימו במלואם, כך זכתה שהשכינה תמתין עבורה שבעת ימים.

ויותר על כן, לפי שסמכה עצמה על הקב"ה ובטחה בו בבחינת נפשי כגמול עלי אמר', ממילא גם הקב"ה כביכול נותן לה את ידו לשמרה, וכדאיתא בספרים שמי שמרגיש עצמו כתינוק ונותן ידו לאביו שישמרו הרי אביו שומרו וזהו המכוון בפסוק (תהלים נה) 'השלך על ה' יחבך והוא יכלכלך', וממילא לא עזבה אותה השכינה שתישאר מסוגרת לבדה אלא המחינה עליה שבעה ימים.

39 יבינו פרשת שמות במקרא יא

ותתצב אחותו מרחוק לדעה מה יעשה לו.

ודרשו חז"ל בסוטה יג. "לידע מה יהא בסוף נבואתה שהיתה אומרת עתידה אמי שתלד בן שיושיע את ישראל", ונראה שדרשו כן מדכתיב "לדעה מה יעשה לו" ולא כתיב "לראות מה יעשו לו" והיינו דבפשוטו עמדה שם כדי להשיגה ולשמור עליו, וא"כ היה צ"ל "לראות מה יעשו לו" אבל כאן כתיב רק "לדעה מה יעשה לו" והיינו שיעשה ממילא מה שיעשה, והיא עומדת רק לדעת מה יעשה לו, וזהו לידע מה יהא בסוף נבואתה אין היא מתקיימת.

ובזה זכינו להבין מ"ש חז"ל במשנה סוטה ט: דבשביל שעה א' שנתעכבה מרים למשה המתינו לה כל העם שבוע ימים, וק' למה לא אמרו בשכר שהלכה ואמרה לבת פרעה האלך וקראתי אשה מינקת ורצה כעלמה לקרות לאמה ונתעסקה טובא להצילו. ולהאמור הדברים מאירים דבאמת מה שעשתה עבורו להצילו ע"ז תקבל שכר התעסקות בהצלת נפשות אשר עין לא ראתה, אך כאן שהיה הטענה עליה על חסרון באמונה בארון כל הנביאים "מדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה", ובעבור זה נצטרעה, וכך בעת שכלל ישראל צריכים להמתין עליה, והלא היא היא שהמתנה עבור נבואה זו של כלל ישראל במה שאמרה עתידה אמי שתלד בן שיושיע את ישראל, והיא היא שעשתה כן עבור כלל ישראל שכן זה יושיע את ישראל, והיא היא שהאמינה בנבואה זו בותצב מרחוק לידע מה יהא בסוף נבואתה, הרי שהיא שהחשיבה אותו ביותר כנביא ומושיע את ישראל בהמתנתה לפיכך בדין שתקבל שכרה בדבר זה בשעה זו על האמונה בנבואה זו של נבואת משה ולא תתבזה על מה שדיברה במשה כשיסעו העם בלעדיה והיא לבדה בויה חוץ למחנה, אלא ימתנו לה כל ישראל וגם משה רבינו עצמו בעבור זה שלמענם עשתה כל זה.